

Klimaatinformatie: zijn beursfondsen klaar voor de CSRD?

Nancy Kamp-Roelands, Karen Maas

Received 25 September 2023

Accepted 31 October 2023

Published 14 December 2023

Samenvatting

Het thema klimaatverandering krijgt binnen verschillende Europese regelgeving prioriteit. Eind 2022 is de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) goedgekeurd door het Europees Parlement en de Raad. Medio 2023 zijn de meer gedetailleerde Europese Sustainability Reporting Standards (ESRS) goedgekeurd. Vanaf verslagjaar 2024 zal dit effectief worden. Ook moeten ondernemingen in het kader van de Europese Taxonomy Regulation in 2022 voor het eerst hun 'alignment' rapporteren en financiële instellingen hun 'eligibility'. In dit onderzoek onder AEX-, AMX- en AScX-ondernemingen wordt gekeken naar de effecten van deze ontwikkelingen op de transparantie in de jaarverslaggeving door ondernemingen. Het onderzoek toont aan dat ondernemingen op veel onderdelen transparanter zijn dan het jaar ervoor. Wel kan met name de transparantie over de (mogelijke) financiële impact van klimaat, zowel positief als negatief, verder worden verbeterd.

Relevantie voor de praktijk

Nu de inhoud van de CSRD definitief is vastgesteld en de ontwerp-ESRS'en zijn omgezet in gedelegeerde besluiten, hebben ondernemingen meer zicht op wat er van ze wordt verwacht. Klimaattransparantie is het meest gedetailleerd uitgewerkt. Er wordt veel informatie gevraagd en ondernemingen moeten zich hier tijdig op voorbereiden. In dit artikel worden de meest relevante aandachtspunten duidelijk met betrekking tot de transparantie over klimaat in het bestuursverslag van AEX-, AMX- en AScX-ondernemingen en worden voorbeelden van 'good practice' gegeven.

Trefwoorden

CSRD, ESRS, EU Taxonomy, TCFD, verslaggeving, klimaat, beursfondsen

1. Inleiding

Wetenschappelijke studies laten onomstotelijk zien dat klimaatverandering door mensen wordt veroorzaakt en op onderdelen onomkeerbaar is geworden (IPCC 2022). Klimaatverandering is een belangrijk thema binnen het brede thema duurzaamheid. De Europese Commissie heeft in de Green Deal als doel gesteld dat er 55% minder CO₂-emissie is in 2030 en dat de Europese Unie per 2050 klimaatneutraal is. Om dit doel te bereiken, is het nodig dat kapitaal wordt gealloceerd aan duurzame activiteiten. Hiervoor is informatie nodig van zowel ondernemingen als de financiële sector. Op dit moment gelden al wettelijke informatie-eisen voor de transparantie over economische,

milieu- en sociale aspecten, inclusief klimaat, in het bestuursverslag (European Parliament and the Council 2014), zij het beperkt. Door middel van verdergaande informatie-eisen over duurzaamheid via onder meer de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) (European Commission 2021), de Sustainable Finance Disclosure Regulation (Europees Parlement en de Raad 2019) en de Taxonomy Regulation for Sustainable Activities (Taxonomy Regulation, Europees Parlement en de Raad 2020) hoopt de Europese Commissie het gedrag van ondernemingen en investeerders te sturen richting een meer duurzame economie. Eind 2022 werd de inhoud

van de CSRD definitief vastgesteld en werden de draft ESRS'en aangeboden aan het Europees Parlement en de Raad. Medio 2023 zijn ook de ontwerp-ESRS'en omgezet in Europese wetgevende besluiten (delegated acts). Ondernemingen kregen daarom gedurende 2022 steeds meer zicht op wat er van ze verwacht wordt met betrekking tot transparantie over klimaat.

Het gaat niet alleen om transparantie. De verwachting is dat transparantie leidt tot een continue verbetering van de klimaatprestaties. Daarom gaat het niet alleen om de prestaties, maar ook om de gehele context van strategie, de doelstellingen en het management van klimaataspecten. Transparantie over klimaat krijgt steeds meer de rol van het geven van inzicht in de transitie van ondernemingen om uiteindelijk in 2050 klimaatneutraal te worden. Daarom worden ook de financiële gevolgen van deze transitie steeds relevanter. Toch blijkt dat klimaat beperkt zichtbaar is in de jaarrekening (Van der Tas et al. 2022). Ook tijdens de jaarrekening-controles in 2021 werden door veel accountants key audit matters opgenomen met betrekking tot klimaat. Echter, blijkbaar is het nog niet materieel genoeg om hierover afzonderlijk verslag te doen in de jaarrekening, met uitzondering van de grotere CO₂-uitstoters, zoals Shell. Omdat de informatie wel relevant is voor inzicht in de mate waarin de transitie serieus wordt ingezet, vraagt de CSRD daarom ook informatie over de financiële aspecten van klimaat.

De transparantie over duurzaamheid, inclusief klimaat, moet vanuit de top van de onderneming worden gedaan. Daarom zijn de Europese CSRD en Taxonomy Regulation gericht op transparantie in het bestuursverslag. Ook het huidige Nederlandse besluit niet-financiële informatie (Ministerie van Veiligheid en Justitie 2017) dat de Nederlandse implementatie is van de NFRD, is gericht op transparantie in het bestuursverslag.

In dit artikel wordt bekeken in hoeverre Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen klimaatgerelateerde informatie opnemen in hun bestuursverslag. In paragraaf 2 gaan we kort in op de ontwikkelingen in wet- en regelgeving die in het kader van het rapporteren over klimaat relevant zijn, alsmede voortgaande internationale literatuur. In paragraaf 3 bespreken we de resultaten van het empirisch onderzoek naar de transparantie van 75 beursgenoteerde ondernemingen (25 AEX, 25 AMX en 25 AScX). Het artikel bouwt voort op het artikel van Kamp-Roelands and Looijenga (2021) om vast te stellen of de klimaattransparantie verbeterd is en of ondernemingen zich voldoende voorbereiden op de CSRD. Ook wordt bij verschillende onderdelen inzicht gegeven in 'good practices'. Het artikel eindigt met een slotbeschouwing in paragraaf 4.

2. Wet- en regelgeving

2.1. De huidige situatie

Voor alle ondernemingen die een bestuursverslag moeten opstellen geldt volgens artikel 391 BW2.9 dat ondernemingen in hun bestuursverslag moeten rapporteren over

niet-financiële informatie met inbegrip van milieu en personeelsaangelegenheden, voor zover dit van invloed is op de positie en prestaties van de onderneming. Dit artikel is sinds 2004 van toepassing op basis van een Europese richtlijn. De Nederlandse implementatie van de Europese Non-Financial Reporting Directive (NFRD) (European Parliament and the Council 2014), die sinds 2017 van toepassing is, vraagt van bepaalde ondernemingen meer gedetailleerde informatie (Ministerie van Veiligheid en Justitie 2017). Organisaties van openbaar belang¹ met meer dan 500 werknemers moeten sinds 2017 in het bestuursverslag informatie geven over ten minste de volgende onderwerpen: milieu, sociale en personeelsaangelegenheden, eerbiediging van mensenrechten, bestrijding van corruptie en omkoping en diversiteit in bestuur. In dit kader is klimaatgerelateerde informatie enerzijds relevant als er risico's zijn voor de financiële prestaties van de onderneming als gevolg van klimaatverandering en anderzijds als er vanuit de activiteiten van de onderneming, of de keten, een risico is op een negatieve impact op het klimaat: het zogenoemde dubbele materialiteitsprincipe. Er moet dan informatie worden gegeven over: het gevoerde beleid (indien aanwezig, inclusief toegepaste zorgvuldigheidsprocedures); de resultaten van het gevoerde beleid; de voornaamste risico's en beheersing van deze risico's; en niet-financiële prestatie-indicatoren. Specifiek voor klimaat was er een niet-bindende richtlijn met betrekking tot het rapporteren over klimaat (European Commission 2019).

Over verslagjaar 2022 moeten de ondernemingen die onder het Besluit niet-financiële informatie vallen, voldoen aan de Europese Taxonomy-verordening en nadere informatie geven over de financiële implicaties van klimaat in het bestuursverslag. Deze verordening omschrijft samen met de bijbehorende gedelegeerde wetgeving wat onder 'duurzame economische activiteiten' moet worden verstaan.² Artikel 8 omschrijft de transparantievereisten voor het bestuursverslag. Het gaat voor verslagjaar 2022 om transparantie over het deel van hun omzet, kapitaaluitgaven (*Capital Expenditures*, afgekort als CAPEX) en specifieke operationele uitgaven (*Operating Expenditures*, afgekort als OPEX) dat in aanmerking kan komen als zijnde 'duurzaam' ('eligibility') (Europees Parlement en de Raad 2020) en het deel dat concreet in overeenstemming is met de omschrijving en thresholds voor 'duurzame' economische activiteiten ('alignment'). Voor de financiële sector wordt gekeken naar het deel van de portefeuille dat als 'duurzaam' kan worden aangemerkt (Green Asset Ratio, afgekort als GAR). Omdat financiële instellingen hiervoor de informatie van ondernemingen moeten hebben, moet over verslagjaar 2022 alleen nog over de 'eligibility' worden gerapporteerd en nog niet over de 'alignment'.

2.2. De toekomstige situatie

De Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) (EC 2022) leidt tot wijziging van de NFRD. Volgens de CSRD moeten alle grote ondernemingen³ en alle op geregelende markten binnen de EU genoteerde

ondernemingen (met uitzondering van beursgenoteerde micro-ondernemingen), en ook specifieke niet-Europese ondernemingen,⁴ duurzaamheidsinformatie opnemen in het bestuursverslag.⁵ De hoofdlijnen van wat er gerapporteerd moet worden staan in de richtlijn, de details staan in de Europese Sustainability Reporting Standards (ESRS). De ESRS zijn als ‘delegated acts’ medio 2023 uitgevaardigd op basis van de CSRD. Omdat de concepten al in november 2022 zijn gepubliceerd, zijn we benieuwd in hoeverre ondernemingen in verslagjaar 2022 al voorsorteren op deze meer gedetailleerde verslaggevingsvereisten voor 2024.

De Europese Commissie geeft aan dat zoveel mogelijk is aangesloten bij de internationale richtlijnen op duurzaamheidsgebied van de International Sustainability Standards Board (ISSB) en de inmiddels langer bestaande richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI).

Tabel 1 laat een overzicht zien van de transparantievereisten op het gebied van klimaat van de CSRD, de ESRS 2/ESRS E1.

doelstellingen gericht op het beperken van de klimaatverandering tot maximaal 1,5 graad Celsius in lijn met het Akkoord van Parijs, gaat dit over de concrete acties die worden genomen, inclusief veranderingen in het product- en dienstenportfolio, het toepassen van nieuwe technologie in de eigen operaties of in de waardeketen. Ook gaat het daarbij over de concrete investeringen die worden gedaan om het transitieplan uit te voeren. Daarbij is het de verwachting dat er wordt gerefereerd aan de informatie over omzet, kapitaalinvesteringen en operationele uitgaven die in lijn zijn met de Taxonomy-verordening. Daarin zijn immers voor de meest relevante transitie de economische activiteiten in kaart gebracht met de bijbehorende criteria. Er moet niet alleen gekeken worden naar de huidige producten en diensten, maar ook naar de mogelijke emissies uit activa en voorraden, zoals olievoorraden en voorraden auto's, die nog op fossiele brandstof rijden. Er moet inzichtelijk worden gemaakt welke acties worden genomen om de percentages van Taxonomy-alignment steeds verder te verhogen. Daarom wordt ook transparan-

Tabel 1. CSRD en ESRS E1 Klimaat gecombineerd.

Bedrijfsmodel en strategie
- Transitieplan voor het mitigeren van klimaataspecten (ESRS E1) - Materiële impacts, risico's en kansen en de interactie met de strategie en het bedrijfsmodel (ESRS E1) - Weerbaarheid in relatie tot risico's gerelateerd aan duurzaamheidsaspecten - Hoe rekening wordt gehouden met de belangen van stakeholders en de impact van de onderneming op duurzaamheidsaspecten - Informatie over relevante immateriële hulpbronnen en hoe het bedrijfsmodel fundamenteel afhankelijk is van dergelijke hulpbronnen voor het creëren van waarde
Governance
- Rol bestuurlijke, leidinggevende en toezichthoudende organen en competenties en expertise - Remuneratie met betrekking tot duurzaamheid voor bestuurlijke, leidinggevende en toezichthoudende organen (ESRS E1 idem)
Impact, risico- en kansenmanagement
- CSRD: Kansen gerelateerd aan duurzaamheidsaspecten - CSRD: Risico's met betrekking tot duurzaamheidsaspecten, afhankelijkheid van deze aspecten en wijze waarop risico's worden beheerst - CSRD: Beschrijving Due diligence proces om actuele en mogelijke relevante negatieve impact te identificeren en te beoordelen, inclusief in de waardeketen, en maatregelen om deze impact te voorkomen, te beperken of te herstellen-ESRS E1: gericht op klimaat
Beleid en acties
- Tijdgerelateerde doelstellingen en de voortgang gerelateerd aan duurzaamheidsaspecten (ESRS E1: gericht op klimaatverandering: mitigatie en adaptatie) - CSRD: Plannen, inclusief de acties met betrekking tot de implementatie en de daaraan gerelateerde financiële en investeringsplannen - CSRD: Beleid gericht op duurzaamheidsaspecten: ESRS E 1: gericht op mitigeren van klimaatverandering en klimaataanpassing - ESRS E1: Acties en middelen in relatie tot beleid gericht op klimaatverandering
Indicatoren met betrekking tot duurzaamheidsaspecten
- ESRS E1: Energieconsumptie en mix - ESRS E1: Bruto scope 1,2 en 3 CO2 emissies - ESRS E1: CO2 verwijdering en CO2 mitigatieprojecten gefinancierd door carbon credits - ESRS E1: Interne CO2 beprijzing - ESRS E1: Verwachte financiële effecten van materiële, fysieke en transitierisico's en mogelijke klimaatgerelateerde kansen
Assurance rapport behorend bij een opdracht gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid

De kern van de transparantie over klimaat wordt gevormd door inzicht te geven in de transitie van de onderneming richting klimaatreductie, rekening houdend met een snel veranderende omgeving met kansen en risico's. Dit vraagt om het managen van continue verbetering. De informatie die over het transitieplan voor het mitigeren van klimaatreductie wordt gevraagd, verbindt de verschillende informatie-elementen. Naast de strategie en

tie gevraagd over de inbedding van het transitieplan in de algehele strategie en financiële planning van de onderneming, in hoeverre dit is goedgekeurd door het bestuur, management en toezichthoudende organen en een toelichting op de voortgang met betrekking tot de implementatie van het transitieplan. Als ondernemingen geen transitieplan hebben, moeten zij toelichten of ze dit gaan implementeren en zo ja, wanneer.

2.3. Overige internationale ontwikkelingen

De ISSB, opgericht onder toezicht van de Trustees van de International Financial Reporting Standards Foundation, ontwikkelt standaarden op het gebied van duurzaamheid. Gedurende 2022 vonden consultaties plaats over de ontwerp-standaarden op het gebied van duurzaamheid en klimaat. Hierin wordt informatie gevraagd over de strategie, het risicomanagement, de governance en doelstellingen en prestaties (ISSB 2022). Medio 2023 zijn de overkoepelende standaarden over duurzaamheid en de specifieke standaard over klimaat als definitieve versie gepubliceerd. De International Organization of Securities Commissions (IOSCO) heeft medio 2023 aangegeven de ISSB-standaarden te 'endorsen'. Dit betekent dat de aangesloten effectentoezichthouders bevorderen dat de ondernemingen onder hun toezicht de ISSB-standaarden toepassen. De EC geeft aan dat de ISSB-standaarden volledig zijn geïntegreerd in de ESRS'en (European Commission 2023).⁶ GRI ontwikkelt al sinds 1999 richtlijnen en standaarden op het gebied van de impact van de onderneming op duurzaamheidsonderwerpen (GRI 2021). Hierin zijn ook standaarden ten aanzien van klimaat opgenomen, in het bijzonder het meten en rapporteren over CO₂, zoals standaard *GRI 305: Emissions 2016* (GRI 2016). Voor het meten van en rapporteren over CO₂ wordt gebruik gemaakt van het internationale GHG Protocol (WBCSD/WRI 2001). Ook de ISSB en de ESRSen maken gebruik van dit protocol.

Bovenstaande paragrafen laten zien dat ondernemingen bij het rapporteren over klimaat gedurende 2022 al veel informatie beschikbaar hebben over de toekomstige vereisten met betrekking tot klimaat en de vraag is dus of zij zich al voldoende aan het voorbereiden zijn.

2.4. Literatuur

Onderzoek van de afgelopen jaren naar Nederlandse beursgenoteerde bedrijven toont dat er steeds vaker over klimaatissues wordt gerapporteerd, maar ook dat de gepresenteerde informatie over het algemeen vrij operationeel is (Kamp-Roelands et al. 2019; Keskin et al. 2020). Over zaken als strategie, langetermijnpact en bijbehorende risico's wordt veel minder informatie gegeven. Ook informatie over verantwoordelijkheden en inbedding in de aansturing van de ondernemingen wordt slechts in beperkte mate gerapporteerd. Dit toont dat er met name veel aandacht is voor de korte termijn en voor diagnostische informatie (hoe staan we ervoor) en veel minder voor strategische en langetermijninformatie (waar willen we naartoe, waarom en hoe komen we daar?). Ook toont onderzoek dat ondernemingen weliswaar steeds meer klimaatinformatie opnemen, maar dat naarmate men detailinformatie wil hebben, deze slechts beperkt aanwezig is of zelfs helemaal ontbreekt (De Waard et al. 2019). Ook Europese onderzoeken naar de transparantie over klimaat (CDSB 2020; EFRAG 2020) laten soortgelijke resultaten zien. Ook hierin wordt opgemerkt dat de informatie

te algemeen is en niet gestructureerd, waardoor het voor de lezer moeilijk is om een totaalbeeld te krijgen, dat informatie over risicomanagement, scenario-analyses en de doorvertaling naar acties op korte, middellange en lange termijn ontbreekt of kan worden verbeterd (FSB-TCFD 2020; FSB-TCFD 2021; KPMG 2020; EY 2021). Opvallend is ook dat er vrijwel geen bedrijven verwijzen naar klimaatrisico's in de financiële jaarrekening (EY 2022).

Over het algemeen wordt er verwacht dat verplichte rapportage over duurzaamheid leidt tot betere prestaties (Maas and Samplers 2020). Een van de redenen hiervoor is dat bedrijven hun legitimiteit moeten waarborgen en door de maatschappelijke aandacht voor onder andere klimaat en de druk om te rapporteren, laten bedrijven graag verbetering over de tijd zien. Echter, verbetering wordt vaak behaald op absolute prestaties (bijvoorbeeld de totale hoeveelheid CO₂ per jaar) en niet op relatieve prestaties (bijvoorbeeld CO₂ per € omzet) (Bauckloh et al. 2023). Ook zien we dat carbonintensieve bedrijven meer rapporteren over klimaatgerelateerde issues dan bedrijven die minder carbonintensief zijn (Ding et al. 2023). Zowel Nederlands (Keskin et al. 2020) als internationaal onderzoek (Coen et al. 2022) toont aan dat er nog steeds een gat zit tussen wat bedrijven beloven en wat bedrijven presteren, dit wordt ook wel geduid als het gat tussen 'talk' en 'walk'. Juist daarom is transparantie over de relatie tussen strategie, doelstellingen en prestaties van groot belang. Ondanks dat internationaal klimaat steeds vaker als thema wordt genoemd binnen de risicoparagraaf, toont onderzoek aan dat er met name gerefereerd wordt aan risico's van toeneemende regulering in plaats van fysieke of transitierisico's (Abhayawansa and Adams 2022). In dit onderzoek besteden we daarom extra aandacht aan de transparantie over doelstellingen, de doorvertaling daarvan naar strategie, beleid en activiteiten, de 'tone at the top' en de inbedding in de remuneratie, de inbedding van risicomanagement en het hanteren van scenario-analyses, en het rapporteren van klimaatindicatoren en de voortgang ten opzichte van gestelde doelen. Ook kijken we nadrukkelijk naar de specificaties volgens de EU-Taxonomy en in hoeverre klimaat wordt genoemd als key audit matter.

3. Resultaten empirisch onderzoek

3.1. Onderzoekspopulatie

Voor het onderzoek zijn de bestuursverslagen van 75 ondernemingen onderzocht die per 31 december 2022 genoteerd stonden in de AEX (25), de AMX (25) en de ASX (25). In de bijlage is een overzicht van de onderzochte ondernemingen opgenomen. Omdat de van toepassing zijnde wet- en regelgeving en toekomstige wet- en regelgeving over klimaatinformatie zich richten op het bestuursverslag, hebben we de bestuursverslagen van de 75 ondernemingen geanalyseerd. Aanvullende verslagen, zoals een impactrapport of een afzonderlijk duurzaamheidsrapport, zijn niet onderzocht.

Als we kijken naar de werknemersaantallen, dan zijn er twee AMX-onderneming (WDP en Eurocommercial properties) en negen AScX-ondernemingen (Accys, Avatium, Ebusco Holding, FASTNED, NSI, Pharming, Vastned, Vivoyronm en Wereldhave) die minder dan 500 werknemers hebben en daardoor niet onder het besluit niet-financiële informatie ter implementatie van de NFRD vallen (15%), en waarvoor in verslagjaar 2022 minder gedetailleerde informatie hoeft te worden gegeven. Ook moet worden opgemerkt dat de beursgenoteerde ondernemingen niet altijd de grootste klimaatvervuilers zijn in Nederland en daardoor klimaat niet altijd het meest relevante onderwerp is voor deze bedrijven. De ondernemingen met de hoogste CO₂-uitstoot vallen onder het Europese Emission Trading Scheme (ETS) en omvatten vaak ook in Nederland gevestigde niet-beursgenoteerde ondernemingen of dochterondernemingen van buitenlandse moedermaatschappijen.

Er wordt in de onderstaande paragrafen voor de onderzoeksresultaten uit verslagjaar 2022 regelmatig een vergelijking met het verslagjaar 2021 gemaakt. Tussen de periode 2022 en 2021 zijn de ondernemingen in de AEX en AMX redelijk stabiel. Voor de AEX zijn er twee wijzigingen, voor de AMX vier. Exor is nieuw in de AEX, Just Eat Takeaway is van de AEX naar de AMX gegaan, Boskalis en Intertrust zijn beide uit de AMX gegaan en

emissies) en 1% over klimaatadaptatie (het inspelen op klimaatverandering) en 33% over beide aanpakken. De AMX scoort het beste, hier reflecteert 88% van de bedrijven op klimaat in hun strategie. De AScX-bedrijven hebben een behoorlijke inhaalslag gemaakt, rapporteerde over 2021 24% nog niet over klimaat in de strategie, over 2022 is dat nog maar 16%. Uit de bestuursverslagen blijkt dat ondernemingen soms over een afzonderlijke klimaatstrategie informatie geven, maar vaak vormt het een onderdeel van de bredere duurzaamheidsstrategie of de overkoepelende ondernemingsstrategie. We zien de referenties naar klimaat op verschillende manieren beschreven, zoals in het kader van het verminderen van CO₂, maar ook in het kader van de energietransitie, of in het kader van productinnovaties. Opvallend is dat ondernemingen die geen grote impact hebben op het klimaat toch veel informatie opnemen over het klimaat in het bestuursverslag. Dit kan gedreven zijn door de grote maatschappelijke aandacht voor dit onderwerp en het maatschappelijke debat dat hierover vrij nadrukkelijk wordt gevoerd in alle landelijke kranten. Ook is klimaat een steeds vaker besproken onderwerp op de aandeelhoudersvergaderingen (Eumedion 2023), waarbij in enkele gevallen, zoals bij Shell en ING, de vergadering zelfs werd verstoord door klimaatactivisten.

Tabel 2. Informatie over klimaat in de strategie van ondernemingen.

	AEX (n)	AEX	AMX (n)	AMX	AScX (n)	AScX	Totaal (n)	Totaal
<i>Informatie over klimaat in strategie</i>								
Klimaatadaptatie	0	0%	0	0%	1	4%	1	1%
Klimaatmitigatie	10	40%	12	48%	16	64%	38	51%
Beide	11	44%	10	40%	4	16%	25	33%
Geen klimaat in strategie	4	16%	3	12%	4	16%	11	15%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%
Transitieplan klimaatreductie	16	64%	17	68%	11	44%	44	59%
Loskoppelen economische groei en klimaatimpact	2	8%	9	36%	10	40%	21	28%

CTP is van de AScX naar de AMX gegaan. In de AScX zijn daarentegen acht wijzigingen. Azerion, FastNED, Majorel Group LUX en Ebusco Holding zijn nieuw in de AScX en Accell, Lucas Bols en NX Filtration zijn uit de AScX gegaan, CTP is naar de AMX gegaan. Bij het lezen van de volgende paragrafen moet met deze beperking in de vergelijking rekening worden gehouden.

3.2. Klimaat in de strategie, het beleid en doelstellingen

3.2.1. Klimaat in de strategie van de onderneming

Transparantie over klimaat begint bij het opnemen van informatie over klimaat in de strategie. We zien dat dit bij de Nederlandse beursgenoteerde bedrijven steeds vaker voorkomt.

Tabel 2 laat zien dat een groot aantal ondernemingen informatie geeft over klimaat in de strategie (85%). In totaal geeft 51% informatie over klimaatmitigatie (het voorkomen van energieverbruik en klimaatgerelateerde

Als we naar de AEX-ondernemingen kijken, is de informatie over expliciete integratie van klimaat in de strategie weer iets afgenomen. In 2022 rapporteerde 84% van de AEX-bedrijven expliciet over de integratie van klimaat in de strategie, in 2021 was dat 92% en in 2018 84%. Bij de AMX-bedrijven zijn de percentages constant gebleven ten opzichte van vorig jaar, 88% zowel in 2022 als in 2021, terwijl dit in 2018 nog 52% was.

Opvallend in de analyse van verslagjaar 2021 was dat in de beschikbare informatie een duidelijke structuur van strategie, doelstellingen en tijdspad, beleid en acties vaak ontbrak en de informatie her en der in het verslag gezocht moest worden. Dit sloot aan bij de bevindingen van EFRAG (2021) en Lombardi (2021), die dit ook al observeerden. De verwachting was dat de CSRD met de aanvullende ESRS'en hier meer structuur in zouden gaan brengen. Echter, ook in dit huidige onderzoek zien we dat bedrijven vaak nog versnipperd informatie aanbieden en niet volledig zijn in de doorvertaling van strategie naar beleid en activiteiten. In dit 2022-onderzoek is expliciet

gekeken naar de transparantie over een transitieplan. Dit wordt als informatie-element genoemd in de standaarden over klimaat. Slechts 59% van de bedrijven rapporteert hierover, waarbij met name de AScX-bedrijven achterblijven (44%) ten opzichte van de AEX- (64%) en de AMX-bedrijven (68%).

Een goed voorbeeld voor het rapporteren over de ambitie en strategie komt van een klein beursgenoteerd fonds. NSI is een vastgoedfonds met 65 werknemers. Zij laten duidelijk zien wat hun ambities zijn om te verduurzamen en hebben daarvoor een duidelijke strategie ontwikkeld, die zij in het jaarverslag gestructureerd uitwerken.

lingen. We vinden hierin wel grote verschillen tussen de indexen. De ondernemingen uit de AEX-index nemen het vaakst kwantitatieve doelstellingen op (88%), terwijl de ondernemingen uit de AScX het vaakst enkel kwalitatieve doelstellingen opnemen (40%). In totaal refereert 65% van de ondernemingen expliciet aan 2030 voor het behalen van klimaatdoelstellingen en 39% van de ondernemingen refereert expliciet aan 2050. Opvallend is de hoge score van de AScX-ondernemingen (72% naar 2030 en 48% naar 2050). De onderzoeksresultaten laten duidelijk zien dat AScX-ondernemingen ten opzichte van verslagjaar 2021 een flinke inhaalslag hebben gemaakt. De

Figuur 1. NSI Annual Report 2022, p. 15, onderdeel van overzicht 'Our ambition'.

ENERGY AND CARBON	FUTURE-PROOF BUILDINGS
We are committed to aligning our portfolio to a Paris-compliant decarbonisation trajectory and striving towards net-zero:	We aim to own buildings that are resilient, adaptative and aligned with the EU Taxonomy, now or in time.
OUR COMMITMENT	OUR COMMITMENT
1 We are committed to decreasing our energy intensity in line with the 1.5c scenario decarbonisation pathway. 2 100% of procured energy from renewable sources. 3 Offset where not economically viable to reduce emissions through energy efficiency gains / renewable energy procurement.	1 Own assets that are aligned with the EU Taxonomy, now or in time. 2 Minimum BREEAM rating for assets is "Very Good". 3 Focus on Climate resilience: physical risk assessment with a mitigation plan for every asset. 4 Incorporate a Biodiversity strategy.

3.2.2. Klimaatdoelstellingen

Voor de ondernemingen is ook nader onderzocht in hoeverre zij concrete doelstellingen hebben gesteld en op welke termijn deze doelstellingen betrekking hebben. In 2030 lopen de Sustainable Development Goals (SDG) ten einde. Klimaat is daarin een belangrijk thema (SDG 13). Uit het onderzoek van 2021 bleek dat 65% van de ondernemingen aangeeft dat de doelstellingen met betrekking tot klimaat gekoppeld zijn aan SDG 13 (2021: 80% AEX, 77% AMX en 44% AScX). Ook bleek dat verschillende ondernemingen SDG 7 (betaalbare energie) hanteerden, omdat de reducties van CO₂ namelijk ook nauw samenhangen met de energietransitie en de snelheid van de betaalbaarheid daarvan. Daarom is in dit onderzoek expliciet gekeken naar de verwijzing van het jaar 2030. De Europese Green Deal hanteert 2030 ook als tussenjaar met een streven naar 55% klimaatreductie om uiteindelijk in 2050 een klimaatneutraal Europa te hebben. Daarom is ook expliciet naar de verwijzing naar 2050 gekeken.

Tabel 3 laat zien dat in totaal 93% van de ondernemingen doelstellingen opneemt met betrekking tot klimaat. In totaal neemt 27% van de ondernemingen enkel kwalitatieve doelstellingen op, 36% van de ondernemingen kwantitatieve doelstellingen en 31% van de ondernemingen zowel kwantitatieve als kwalitatieve doelstel-

AEX-ondernemingen scoren opvallend laag (52% naar 2030 en 32% naar 2050). De onderzoeksresultaten laten zien dat zij vaak andere termijnen hanteren (28% AEX). In de verslagen zien we dat zij vaker de termijnen naar voren halen en bijvoorbeeld 2025 en 2040 hanteren.

Slechts 11% van de ondernemingen neemt geen klimaatdoelstelling op (12% AEX, 8% AMX en 12% AScX).

BESI blijft een goed voorbeeld van het rapporteren over doelstellingen, rekening houdend met verschillende termijnen en verschillende acties met betrekking tot brandstof- en elektriciteitsverbruik (Kamp-Roelands and Looijenga (2022)). Ook ForFarmers is een voorbeeld waarbij zowel kwalitatieve als kwantitatieve doelstellingen worden gebruikt voor 2025 en 2030. In de financiële sector laat Van Lanschot Kempen (zie Figuur 2) in een overzicht duidelijk zien wat de ambitie is, welke doelstellingen daarbij horen en wat de voortgang is. Via een kleurenindicatie is ook te zien of de voortgang voldoende is of niet.

In 2021 had 55% van de onderzochte ondernemingen een koppeling gemaakt met de Parijs klimaatdoelstelling van 1,5 graad Celsius. Voor de doorvertaling van de mondiale klimaatdoelstellingen in het Akkoord van Parijs naar de doelstellingen van de onderneming kunnen ondernemingen hun doelstellingen wetenschappelijk laten toetsen. Deze op wetenschap gebaseerde doelstellingen worden doorvertaald naar sectoren en vervolgens naar de specifieke onderneming. Het

Tabel 3. Klimaatdoelstellingen.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
Aard van de doelstellingen								
Doelstellingen kwantitatief	14	56%	8	32%	5	20%	27	36%
Doelstellingen kwalitatief	2	8%	8	32%	10	40%	20	27%
Kwantitatief en kwalitatief	8	32%	8	32%	7	28%	23	31%
Geen doelstellingen	1	4%	1	4%	3	12%	5	7%
Termijn								
Doelstellingen 2030	7	28%	10	40%	8	32%	25	33%
Doelstellingen 2050	2	8%	1	4%	2	8%	5	7%
Beide jaren	6	24%	8	32%	10	40%	24	32%
Andere termijn	7	28%	4	16%	2	8%	13	17%
Geen termijn	3	12%	2	8%	3	12%	8	11%
SBTi								
SBTi committed	8	32%	7	28%	2	8%	17	23%
SBTi aligned	10	40%	6	24%	1	4%	17	23%

Figuur 2. Van Lanschot Kempen Annual Report 2022, p. 20.

b. Alignment of our solutions with Paris Agreement:				
i. Kempen funds and discretionary management solutions	80% of funds comply with 7% average annual emission intensity reduction	●	88%	n/a
ii. Fiduciary management (FM) solutions	> 50% of FM clients have Paris Agreement-aligned goals	●	59%	n/a
c. Indirect emissions via our assets under management (AuM)	Coverage grows to 55-60% of CO ₂ e emissions by end 2022	●	56%	59%
d. Indirect emissions via our mortgage portfolio	CO ₂ e/€ < last year	●	+8.7%	-6.1%
14. Investment Strategies & Solutions sustainability ambition:				
a. Percentage of AuM invested in sustainable and/or impact wealth management solutions	+5 percentage points per year	n/a	20.6%	n/a
b. Percentage of AuM in internal and external funds/mandates on the approved list that meet the basic sustainability criteria	> last year	n/a	95%	n/a
c. Kempen listed funds engage with companies representing > 50% of carbon footprint of the fund	Engaged with companies representing > 50% of carbon footprint out of total portfolio	●	54 out of 55 companies (1 divested)	n/a

an

KPI achieved

KPI almost achieved

KPI not achieved

KPI far from achieved

Science Based Target initiative (SBTi) heeft inmiddels voor verschillende sectoren de doorvertaling uitgewerkt en hiervoor een wereldwijde norm ontwikkeld. Tabel 3 laat zien dat 46% (2021 - 49%) van de ondernemingen informatie geeft over SBTi. In totaal geeft 23% (2021 - 21%) van de ondernemingen daarbij informatie over het zich committeren aan het initiatief van SBTi en het in de toekomst in lijn brengen van de doelstellingen met de doorrekening door dit initiatief. In totaal geeft 23% van de ondernemingen (2021 - 20%) informatie over de goedkeuring van hun doelstellingen door SBTi (alignment). De informatie over SBTi alignment is relevant, want er is discussie dat ondernemingen hun doelstellingen niet ambitieus genoeg hebben neergezet om de afspraken uit het Nederlandse klimaatakkoord te halen (Milieudefensie en New Climate Institute 2022). Er is

een duidelijk verschil te zien tussen de verschillende indexen. De informatie laat zien dat de AEX-ondernemingen het meest ver zijn met de SBTi alignment, 40% van de AEX-ondernemingen (2021-36%), 24% van de AMX-ondernemingen (2021-16%) en 4% van de AScX-ondernemingen.

3.2.3. Klimaatbeleid

Om de strategie van een onderneming om te zetten naar resultaten, moet die worden vertaald naar concreet beleid en concrete acties. Tabel 4 laat zien dat 97% van de ondernemingen informatie over klimaatbeleid opneemt. Dit is een sterke stijging ten opzichte van 2021, waar dit nog 77% was. We zien dat verschillende ondernemingen geen afzonderlijke paragraaf opnemen over beleid, maar

Tabel 4. Beleid, acties en resources op klimaat.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
Beleid en acties op klimaat	25	100%	25	100%	23	92%	73	97%
Geen beleid en acties op klimaat	0	0%	0	0%	2	8%	2	3%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%
<i>Informatie beleid en acties op klimaat – onderwerpen</i>								
Klimaatmitigatie	16	64%	13	52%	13	57%	42	58%
Klimaatadaptatie	0	0%	0	0%	1	4%	1	1%
Klimaatmitigatie en adaptatie	9	36%	12	48%	9	40%	30	41%
Energie-efficiency	24	96%	24	96%	20	87%	68	93%
Anders	23	92%	23	92%	17	74%	63	86%
<i>Informatie acties op klimaat – roadmap</i>								
Tijdpad / roadmap beschikbaar	7	28%	5	20%	6	26%	18	25%
Geen tijdpad / roadmap beschikbaar	18	72%	20	80%	17	74%	55	75%

wel concrete acties benoemen. Het noemen van losse acties zonder de context van strategie en beleid maakt het voor de lezer onduidelijk in hoeverre de acties allesomvattend zijn.

Beleid en acties van ondernemingen kunnen betrekking hebben op klimaatmitigatie of klimaatadaptatie (FSB-TCFD 2017). Klimaatmitigatie gaat over het tegen gaan van klimaatverandering, bijvoorbeeld door minder energie te verbruiken en daarmee de CO₂-uitstoot te verminderen. Met klimaatadaptatie (ook wel klimaatadaptatie genoemd) wordt bedoeld dat door een onderneming wordt geanticipeerd op de impact van klimaatverandering met de nodige maatregelen, zoals nieuwe technologieën.

In het onderzoek zien we dat de meeste ondernemingen informatie geven over maatregelen met betrekking tot klimaatmitigatie (58%) of een combinatie van klimaatmitigatie en -adaptatie (41%). Vrijwel alle bedrijven besteden specifieke aandacht aan beleid en activiteiten op het gebied van energie-efficiency (93%). Opvallend is dat er veel verschil is in de mate van rapportage, van het noemen van een aantal activiteiten naar een uitgebreide analyse van materialiteit tot en met activiteiten. Ondernemingen uit de vastgoed- en bouwsector geven over het algemeen uitgebreide informatie.

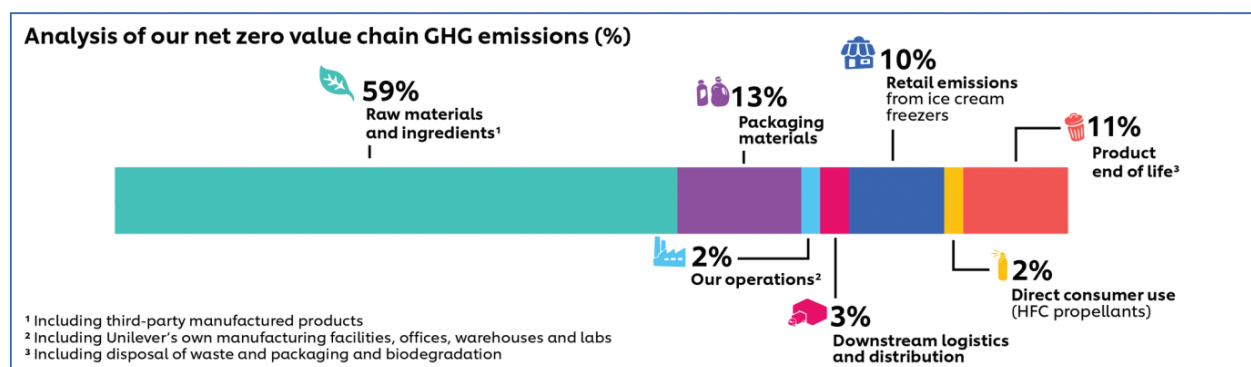
Hoewel 97% van de ondernemingen informatie opneemt over klimaatbeleid, geeft slechts 25% van de

ondernemingen informatie over een tijdpad voor de voorgenomen acties. Dit lijkt wellicht weinig, maar is wel een behoorlijke stijging ten opzichte van 2021, toen nog slechts 17% hierover rapporteerde. Echter, zonder deze informatie is het voor de lezer tussentijds niet vast te stellen of ondernemingen wel in staat zijn om hun doelstellingen te halen. Het tijdpad dat de ondernemingen opnemen, verschilt bovendien. Soms is dit duidelijk omschreven tot en met 2050 met verschillende tussenstappen, soms worden slechts enkele jaren genoemd. Opvallend is wel dat steeds meer bedrijven de doelstelling voor hun acties al op 2030 of nog eerder hebben gezet. In de AScX geeft B&S Group SA over 2022 op meerdere pagina's informatie over beleid en acties, met verwijzing naar de doelstellingen en wat er al is gedaan en behaald, heel gestructureerd, concreet en duidelijk.

In de AEX wordt een goed voorbeeld gegeven in het bestuursverslag van Unilever op pagina 38 (zie Figuur 3). Hier specificeert Unilever waar in de keten de CO₂-emissie wordt veroorzaakt. In het verslag zelf specificeren ze per levensfase ook welke activiteiten zijn ondernomen en wat ze bereikt hebben aan reductie. Het geeft de lezer inzicht in de projecten en stappen die worden uitgevoerd om de reductie van uitstoot te realiseren door de hele levensfase van producten.

Figuur 3. LCA aanpak Unilever Annual Report 2022, p. 38.

Climate Transition Action Plan: Annual Progress Report

3.2.4 Investerings in klimaat

Eerder onderzoek (Van der Tas et al. 2022) liet zien dat er weinig informatie in de jaarrekening is te vinden over klimaat. Daarom hebben we in dit onderzoek expliciet gekeken naar de verwijzingen naar investeringen in het bestuursverslag. Ook de CSRD en ESRS'en vragen hier expliciet om. Tabel 5 laat zien dat 72% van de ondernemingen geen enkele informatie geeft over een investeringsbedrag in klimaat. De ondernemingen die wel informatie geven, doen dat op verschillende manieren. Slechts 20% van de ondernemingen noemt een concreet investeringsbedrag. De ondernemingen die dit noemen zijn redelijk evenwichtig verdeeld over de indexen. Het investeringsbedrag wordt vaak gegeven gelijktijdig met beschreven acties. Het is onduidelijk of hiermee het volledige bedrag aan investeringen is gemeoid, temeer omdat slechts 3% van de ondernemingen een verwijzing maakt naar de jaarrekening. In totaal verwijst 19% van de ondernemingen naar de Taxonomy capex. Ook verwijst 9% van de ondernemingen naar de Taxonomy opex.

SBM Offshore is een onderneming die het investeringsbedrag noemt en ook een verwijzing maakt naar zowel de Taxonomy capex als de opex. De financiële instellingen verwijzen naar de green asset ratio, maar geven ook aan te investeren in de duurzaamheid van hun portfolio's en het ondersteunen van cliënten om duurzamer te worden. Zo rapporteert ABN Amro het investeren in de ondersteuning van cliënten bij de transitie van de bedrijfsmodellen. Enkele ondernemingen gebruiken een interne CO₂-prijs voor het nemen van investeringsbeslissingen (zie ook paragraaf 3.4.2). Zo geeft DSM het volgende weer (p.71): *Since 2019, business growth projects must either be GHG-neutral or else be compensated for within the same site/business. In addition, to encourage investments in low-carbon and carbon-free technologies, we use an internal carbon price (ICP) of € 100/t CO₂eq in the valuations of key investment projects. This increases the visibility of, and encourages accountability for, the impact of carbon emissions on the business.*

In de AMX laat OCI grafisch zien wat het transitiepad is, inclusief de financiële en niet-financiële effecten.

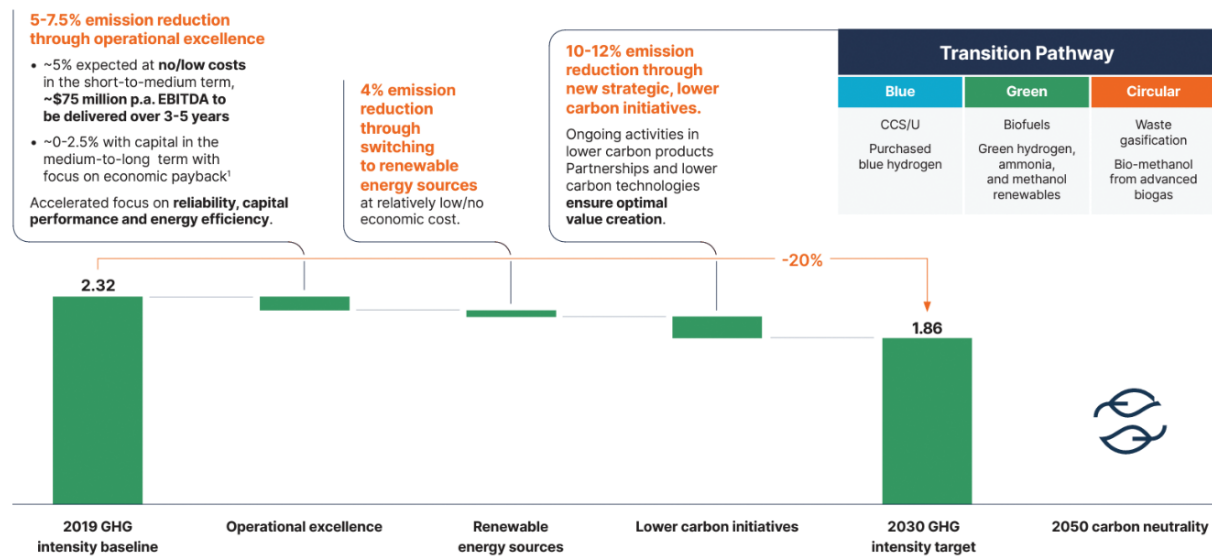
Tabel 5. Informatie over investeringen in klimaatacties.

	AEX (n = 25)		AMX (n = 25)		AScX (n = 25)		Totaal (n = 75)	Totaal
Bedrag investering genoemd	5	20%	6	24%	4	16%	15	20%
Verwijzing naar jaarrekening	1	4%	0	0%	1	4%	2	3%
Verwijzing naar Taxonomy capex	9	36%	4	16%	1	4%	14	19%
Verwijzing Taxonomy opex	3	12%	4	16%	0	0%	7	9%
Verwijzing Green asset ratio	3	12%	2	8%	1	4%	6	8%
Geen informatie	16	64%	17	68%	21	84%	54	72%

Figuur 4. OCI Annual Report 2022, p. 44 Decarbonization roadmap, inclusief relatie-investering en emissiereductie.

Climate change action continued

Decarbonization roadmap

¹ Consolidated scope 1+2 calculated on EU ETS methodology on total ammonia and methanol production on a nutrient ton basis. Ability to achieve these targets is subject to supportive regulatory environment, subsidies, technology advancements, and national environmental targets. Base year GHG emissions will be recalculated with any significant change in business operations (for example, acquisitions or divestments, or a change in product portfolio), corrections to historical data based on availability of more accurate information, or changes to reporting methodology.

² \$75 million annual incremental EBITDA achieved through Operational Excellence was based on January 2021 pricing when the target was established, and will be dependent on the prevailing pricing environment

In de AScX laat NSI duidelijk zien wat de investering is in de energietransitie voor hun vastgoed, welk bedrag daarmee gemoeid is en welke besparing in CO₂ daarmee naar verwachting wordt verkregen.

Figuur 5. NSI Annual Report 2022, p. 21.

THE ECONOMICS OF SUSTAINABILITY ARE FAVOURABLE

The estimated investment capex for the 32 assets is € 58m, over a ca. 10 year period. This equates to just over one year of rent for these assets, or ca. 7% of the current asset value.

# Assets	32
Incremental capex (€m)	58
CRREM area ('000 sqm)	268
Current intensity (kWh / sqm / year)	116
Expected 2034 intensity (kWh / sqm/year)	80

3.3. Remuneratie en klimaat

De toekomstige CSRD vraagt expliciet om transparantie over klimaat in de remuneratie, wanneer klimaat voor de onderneming een relevant onderwerp is. Eerder onderzoek laat zien dat de informatie over de koppeling van remuneratie aan duurzaamheid in de langetermijnstrategie concreter moet worden gerapporteerd (Kamp-Roelands et al. 2022; Kamp-Roelands and Looijenga 2019). Tabel 6

Tabel 6. Informatie over klimaat als onderdeel van de remuneratie.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
Ja	19	76%	15	60%	8	32%	42	56%
Alleen duurzaamheid generiek	0	0%	5	20%	5	20%	10	13%
Nee	6	24%	5	20%	12	48%	23	31%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%

laat zien dat over verslagjaar 2022 in totaal 69% van de ondernemingen informatie opneemt over hoe duurzaamheid of klimaat is opgenomen in de remuneratie (in 2021: 63%), 56% van de ondernemingen geeft daarbij expliciete informatie over de koppeling met klimaat (in 2021: 39%) en 13% van de ondernemingen heeft een generieke koppeling met duurzaamheid (in 2021: 18%). De toename van de ondernemingen die klimaat expliciet koppelen aan de remuneratie wordt met name veroorzaakt door de toename van de ondernemingen in de AMX en AScX. Toch neemt nog altijd 48% van de ondernemingen in de AScX geen informatie op over hoe duurzaamheid of klimaat is verwerkt in de remuneratie. Het blijft daarmee onduidelijk of deze koppeling niet bestaat of dat deze ondernemingen hierover nog niet willen rapporteren.

3.4. Risicomanagement, scenario's op klimaatgebied en mogelijke financiële impact

3.4.1 Algemene risicomanagementparagraaf

Klimaatrisico's kunnen een grote invloed hebben op de onderneming. Dit kan gaan om fysieke risico's, maar ook

om transitierisico's. De risico's kunnen de onderneming zelf betreffen of de waardeketen waarin de onderneming opereert, zoals we hebben gezien in het voorbeeld van Unilever hiervoor. Daarnaast kan de onderneming zelf een behoorlijke negatieve impact veroorzaken op de maatschappij door de uitstoot van CO₂ via de eigen processen of in de gehele waardeketen.

Van de onderzochte ondernemingen rapporteert 93% over klimaatrisico's in de algemene risicoparagraaf in het bestuursverslag (Tabel 7), 47% uitgebreid en 47% in algemene zin. Dit is een duidelijke toename ten opzichte van vorig jaar toen 76% van de ondernemingen rapporteerde in de algemene risicoparagraaf en 4% elders in het verslag. Klimaat heeft duidelijk zijn weg gevonden in de algemene risicomanagementparagraaf. Tegelijkertijd blijft de helft van de ondernemingen de risico's op een abstract niveau beschrijven zonder een uitleg in de context van de bedrijfsactiviteiten of de omvang van deze mogelijke impact.

Er is ook specifiek gekeken naar het beschrijven van de mogelijke financiële impact van klimaat voor de onderneming. Daaruit blijkt dat ondernemingen hierover lang niet altijd transparant zijn. In totaal noemt 28% van de ondernemingen de mogelijke financiële impact van fysieke risico's, vooral de AEX-ondernemingen (60% ten

opzichte van 24% van de AMX-ondernemingen). Ook is er transparantie over de transitierisico's met 56% van de AEX-ondernemingen en 36% van de AMX-ondernemingen. Een veel beperkter percentage rapporteert over de mogelijke positieve financiële impact, zoals een mogelijke omzetverhoging (20% van de AEX-ondernemingen en 20% van de AMX-ondernemingen). De AScX-ondernemingen zijn nog niet transparant over de mogelijke financiële impact van klimaat.

3.4.2. Scenario-analyse

Scenario-analyse vormt een belangrijk uitgangspunt voor het identificeren van mogelijke risico's (en kansen). De CSRD en ESRS'en hebben de informatievereisten over scenario-analyse uit de TCFD-aanbevelingen overgenomen. Tabel 7 laat zien dat ondernemingen zich hier duidelijk nog op moeten voorbereiden, 68% van de ondernemingen neemt geen informatie over een scenario-analyse op. Het percentage van ondernemingen die transparant zijn is ook beperkt toegenomen: met 32% van de ondernemingen ten opzichte van 30% in 2021. Ook de verdeling over de indexen is vrijwel gelijk gebleven. In 2022

Tabel 7. Informatie over klimaatrisico's en scenario-analyses.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
Klimaatrisico's								
Klimaatrisico's worden benoemd in risicoparagraaf	24	96%	24	96%	22	88%	70	93%
- Algemene zin	12	48%	8	32%	15	60%	35	47%
- Uitgebreid	12	48%	16	64%	7	28%	35	47%
Er worden geen klimaatrisico's benoemd	1	4%	1	4%	3	12%	5	7%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%
Mogelijke financiële impact								
Mogelijke financiële impact fysieke risico's benoemd	15	60%	6	24%	0	0%	21	28%
Mogelijke financiële impact transitierisico's benoemd	14	56%	9	36%	0	0%	23	31%
Mogelijke financiële impact klimaatgerelateerde kansen (bv omzet) benoemd	5	20%	5	20%	0	0%	10	13%
Scenario-analyses								
Scenario-analyses opgenomen	14	56%	7	28%	3	12%	24	32%
Geen scenario-analyses	11	44%	18	72%	22	88%	51	68%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%
Key audit matter								
Key audit matter klimaat in accountantsverklaring jaarrekening	3	12%	0	0%	0	0%	3	4%
Geen key audit matter klimaat, maar klimaat wel expliciet in accountantsverklaring jaarrekening	5	20%	3	12%	5	20%	13	17%
Geen informatie klimaat in accountantsverklaring jaarrekening	17	68%	22	88%	20	80%	59	79%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%

neemt 56% van de AEX-ondernemingen, 28% van de AMX-ondernemingen en 12% van de AScX-ondernemingen informatie op over scenario-analyse. De financiële sector is gewend aan het gebruik van scenario's en past dit nu ook toe bij klimaat in hun portfolio's. Zo geeft Van Lanschot Kempen op pagina 66 van het annual report aan dat: "Since 2020, we have been integrating climate change mitigation into our current asset allocation scenarios via GDP assumptions (i.e. scenarios ranging from 1.5°C to 4°C of global heating)."

De ondernemingen die kijken naar scenario's en de mogelijke financiële impact, gebruiken een interne CO₂-prijs. Een voorbeeld is Corbion (p. 49): *We use internal carbon pricing to manage and understand the financial impact of GHG emissions on our business. Considering the EU ETS forecast scenarios of € 90, € 125, and € 150 per metric ton by 2030, Corbion has introduced a global internal carbon price of € 100 per metric ton for Scope I and II emissions to be included in all investment decisions. In addition, this has been used as a sensitivity in the goodwill impairment test. Including the internal carbon price, the outcome would not lead to impairments.*

Voor de transitie scenario's rekenen ze ook met verschillende prijzen (p. 189): *Key assumptions for the transition scenario included a carbon price ranging from € 50 – € 150/t CO equivalent, either globally or locally, stricter governmental regulations on different fronts, increasing competition between natural and agricultural lands with, as a consequence, competition between food and non-food crops, and changing consumer preferences.*

In de CSRD wordt transparantie over interne beprijzing gevraagd, waar dit wordt toegepast. Om ervaringen

te delen geeft DSM, die al lang met interne prijzen werkt, aan lid te zijn van de Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC) (p. 45): *We continue to drive carbon pricing and share our experiences on the topic through the Carbon Pricing Leadership Coalition... We apply an internal carbon price of € 100 per ton of CO₂eq.*

3.4.3. Key audit matters

Specifieke attentiepunten voor de jaarrekeningcontrole door de accountant worden *key audit matters* genoemd. Deze *key audit matters* worden in een afzonderlijk hoofdstuk in de accountantsverklaring opgenomen. Gezien het belang van klimaat en daar bijbehorende financiële risico's kunnen we verwachten dat klimaat in toenemende mate als een key audit matter zal worden aangemerkt. Het tegendeel is waar; slechts bij drie AEX-beursgenoteerde ondernemingen (12%), KPN, Shell en Signify, is klimaat als key audit matter genoemd. Bij AMX- en AScX-beursgenoteerde ondernemingen kwam dit in het geheel niet voor. Klimaat wordt dan ook bij het merendeel van de ondernemingen (79%) niet aangegeven als key audit matter. Dit is het geval bij 68% van de AEX-bedrijven, 88% van de AMX-bedrijven en bij 80% van de AScX-bedrijven. Interessant is dat dit onderzoek toont dat er bij 13 bedrijven (5 AEX, 3 AMX en 5 AScX) in de accountantsverklaring expliciet wordt aangegeven dat klimaat niet als key audit matter is geïdentificeerd. Dit is 9 keer door PwC aangegeven, 3 keer door KPMG en 1 keer door EY. De lage score is opvallend, want dit onderzoek laat in Tabel 7 eerder zien dat een groot aantal ondernemingen een mogelijke financiële impact identificeert in de algemene risicoparagraaf.

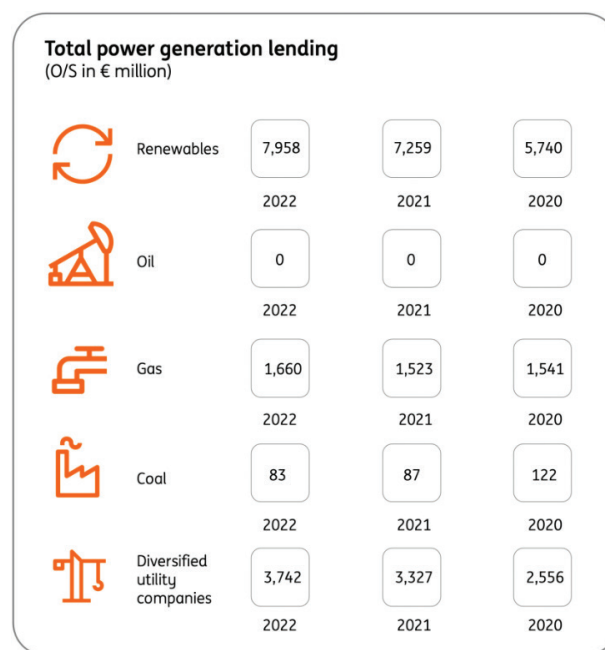
De IFRS Foundation (2021) en de TCFD verwachten van de accountant expliciete aandacht voor de financiële impact van klimaat op de jaarrekening. Ook Milieudefensie heeft accountantskantoren in 2021 opgeroepen om hier aandacht aan te besteden tijdens de jaarrekeningcontrole. De geïdentificeerde inconsistentie kan komen doordat de ondernemingen op de Nederlandse beurzen de financiële impact van klimaatrisico's, kansen, investeringen en operationele uitgaven nog onvoldoende afzonderlijk registreren.

3.5. Klimaatprestaties

Klimaatprestaties worden evenals de doelstellingen uitgedrukt in CO₂-equivalenten). Ondernemingen kunnen over verschillende scopes rapporteren. Scope 1 betreft de directe eigen uitstoot, scope 2 de uitstoot door energieverbruik opgewekt door derden en scope 3 betreft de uitstoot in de keten. Tabel 8 laat zien dat een groot deel van de ondernemingen (71%) (2021: 61%) informatie geeft over scope 1, 2 en 3 en 19% (2021: 24%) van de ondernemingen over de eigen bedrijfsprocessen via informatie over scope 1 en 2. Bij de AEX- en AMX-ondernemingen zien we een kleine stijging van het deel dat over CO₂ rapporteert (2022: 98%, 2021: 90%, 2018: 84%), maar ook een verschuiving binnen de scopes, van scope 1 en 2 (2022: 16%, 2021: 20%, 2018: 24%) naar scope 1, 2, 3 (2022: 82%, 2021: 70%, 2018: 60%). Voor de AScX-ondernemingen zijn er weinig wijzigingen (72% rapporteert over CO₂ ten opzichte van 71% in 2021), ook is er geen verschuiving tussen de scopes waar te nemen. Enkele AScX-ondernemingen zijn wel transparant over het ontwikkelpad van het meten van CO₂. Zo geeft Accsys aan dat scope 3 intern wordt gerapporteerd en geanalyseerd, voordat het extern wordt gerapporteerd. Ook FASTNED, dat juist een grote impact in scope 3 zou kunnen laten zien, geeft aan nog met de dataverzameling bezig te zijn. Er wordt ondanks een flinke stijging nog steeds beperkt gerapporteerd over het analyseren van de prestaties ten opzichte van de doelstelling (53%, 2021: 29%) of het laten zien dat de daling van CO₂-uitstoot losgekoppeld is van de ontwikkeling van de omzet (20%).

De ondernemingen in de financiële sector worden steeds transparanter over de energietransitie in hun portfolio. Figuur 6 laat de transparantie van ING zien met betrekking tot de leningenportefeuille, relevant voor

Figuur 6. ING Annual Report 2022, p. 25.

de energietransitie, en geeft inzicht in het type energie (p. 25/26). Ook omschrijft ING heel helder de gehanteerde scenario's, de transitiedoelstellingen, de voortgang en de onderliggende methodologie.

Van Lanschot Kempen laat op een duidelijke manier zien wat de CO₂ is van hun portfolio voor de 'assets under management' (AuM) (zie Figuur 7).

Opvallend is overigens dat de ondernemingen uit de vastgoedsector ver zijn met transparantie over hun portfolio, zowel de transparantie over de BREEAM-certificering van gebouwen als over CO₂.

Wereldhave geeft op een zeer gedetailleerde manier inzicht in de klimaatprestaties met betrekking tot hun retailvastgoed (zie Figuur 8).

3.6. Taxonomy: omzet en portfolio Taxonomy voor duurzame activiteiten

Ondernemingen die veel impact hebben op klimaatverandering, of er meer door geraakt worden, zullen meer activiteiten hebben die onder de Taxonomy Regulation vallen (eligibility). Tabel 9 laat zien dat 75% van de ondernemingen rapporteert over de eligibility van de omzet. Bij

Tabel 8. Klimaat-indicatoren.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
CO ₂ -uitstoot	24	96%	25	100%	18	72%	67	89%
- Waarvan scope 1	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
- Waarvan scope 1 en 2	4	16%	4	16%	6	24%	14	19%
- Waarvan scope 1, 2 en 3	20	80%	21	84%	12	48%	53	71%
Energieconsumptie	21	84%	19	76%	15	60%	55	73%
Prestatie van indicatoren wordt gemeten versus doelstelling	11	44%	17	68%	12	48%	40	53%
Ontwikkeling CO ₂ -uitstoot wordt afgezet tegen ontwikkeling omzet	9	36%	5	20%	1	4%	15	20%

Figuur 7. Van Lanschot Kempen Annual Report 2022, p. 39.

Carbon footprint of our assets under management ¹										
CO ₂ e of AuM	Total AuM (€ billion)		Absolute footprint (million tCO ₂ e, scope 1 and 2 GHG emissions)		Relative footprint (tCO ₂ e/€ m invested, scope 1 and 2 GHG emissions)		Carbon intensity (tCO ₂ e/€ m sales, scope 1 and 2 GHG emissions)		Coverage scope 1 and 2 GHG emissions data (CO ₂ e based on % AuM)	
	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021
Private Clients	40.5	44.6	1.1	1.6	46.3	60.2	—	—	60%	59%
Wholesale & Institutional Clients	67.3	67.6	1.7	2.1	46.0	52.4	96.4	123.5	54 %	58%
Total	107.8	112.1	2.8	3.6	46.1	55.5	—	—	56%	59%

Figuur 8. Wereldhave Annual Report 2022, p. 165.**Environmental performance indicators - Retail**

EPRA, GRI 302-1, 302-2, 303-1, 305-1, 305-2, 305-3, 306-2

Impact areas	Absolute portfolio		Like-for-like portfolio								Total 2021
	2022	2021	Belgium		France		Netherlands		2022	2021	
Energy (MWh)											
Electricity shared services	22,685	30,726	7,780	6,526	2,684	2,647	10,074	10,238	20,538	19,411	
Electricity submetered to tenants	23	1,310	23	17	2,204	2,481	0	0	2,227	2,498	
Total landlord obtained electricity	22,707	32,035	7,803	6,543	4,888	5,128	10,074	10,238	22,765	21,909	
Proportion of electricity from renewable sources (market-based)	98%	93%	100%	100%	8%	8%	100%	100%	98%	98%	
District heating and cooling shared services	2,247	3,085	0	0	0	0	0	0	0	0	
District heating and cooling submetered to tenants	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Total landlord obtained district heating	2,247	3,085	0	0	0	0	2,241	3,039	2,241	3,039	
Proportion heating and cooling from renewable sources	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	
Fuels shared services	8,418	11,678	2,975	3,645	246	294	2,965	3,651	6,186	7,590	
Fuels submetered to tenants	413	287	413	287	0	0	0	0	413	287	
Total landlord obtained fuels	8,831	11,965	3,578	3,932	246	294	2,965	3,651	6,789	7,877	
Proportion of fuels from renewable sources	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	
Total energy from shared services	33,349	45,489	10,755	10,171	2,930	2,941	13,039	13,889	26,724	27,001	
Total energy submetered to tenants	436	1,597	436	304	2,204	2,481	0	0	2,640	2,785	
Total landlord obtained energy	33,785	47,086	11,381	10,475	5,134	5,422	15,280	16,928	31,794	32,825	
Total renewable energy produced on-site	4,642	3,625	2,664	1,847	0	0	1,831	1,593	4,495	3,440	
Greenhouse gas emissions from energy (tCO₂e)											
Total direct GHG emissions Scope 1 (market-based)	1,529	2,121	650	662	45	53	537	876	1,232	1,591	
Total direct GHG emissions Scope 1 (location-based)	1,529	2,121	650	662	45	53	537	876	1,232	1,591	
Total indirect GHG emissions Scope 2 (market-based)	269	668	0	0	137	135	132	157	269	292	
Total indirect GHG emissions Scope 2 (location-based)	5,823	6,497	1,000	1,053	137	135	3,494	3,987	4,631	5,176	
Total indirect GHG emissions Scope 3 (market-based)	188	245	75	52	113	127	0	0	188	179	
Total GHG emissions - landlord obtained/submetered (market-based)	1,986	3,033	725	714	294	315	669	1,033	1,688	2,062	

de financiële instellingen die voor verslagjaar 2022 alleen de eligibility van de ondernemingen in hun portefeuille hoefden te rapporteren (green asset ratio), varieerde deze bij de banken en verzekeraars tussen de 36% en 50%. Van de 11 ondernemingen die niet onder de NFRD vallen rapporteren toch vijf ondernemingen uit de AScX over de Taxonomy, te weten: Accys, Ebusco Holding, Fastned, NSI en Vastned. De laatste onderneming rapporteert over een eligible green asset ratio. Daarentegen zijn er drie ondernemingen uit de AEX, één onderneming uit de AMX en één onderneming uit de AScX die geen informatie geven waar we dit wel zouden verwachten. Ook zijn er twee ondernemingen in de AScX die wel eligibility rapporteren, maar vervolgens geen alignment.

Tabel 9 laat zien dat 12% van de ondernemingen een eligibility van de omzet claimt van 90% of meer. Vorig jaar was dat nog 11%. Heijmans, Sif Holding en Alfen NV rapporteren allemaal een eligibility van meer dan 90%. Technologisch adviesbureau Ordina, maar ook NSI, Fastnet, Ebusco Holding en Aperam rapporteren allemaal 100% eligible omzet. Opvallend is dat dit allemaal AMX- en AScX-ondernemingen zijn. Sinds verslagjaar 2022 moet ook over het alignmentpercentage gerapporteerd

worden, dus het percentage van de eligible omzet dat voldoet aan de technische screeningcriteria om als duurzaam bestempeld te mogen worden. Slechts één bedrijf, Alfen NV, is ook voor >90% aligned.

In totaal rapporteert 4% van de ondernemingen een eligibility van de omzet tussen de 50–90%, BAM, Signify en Post NL rapporteren boven de 75%. De uiteindelijke alignment is voor alle ondernemingen lager. Zo geeft Post NL aan voor 31% van de omzet aligned te zijn, terwijl ze voor 87% eligible zijn. Het rapporteren lijkt een stimulans te zijn om steeds duurzamer te worden. Ondernemingen beschrijven welke activiteiten aligned zijn. Kendrion geeft een uitgebreide toelichting op de Taxonomy-informatie, maar heeft nog geen alignment en geeft aan dat: *Although of the total 2022 revenue we cannot report taxonomy aligned revenue due to insufficiencies relevant to certain process steps – we would have expected that the 2022 revenue generated by the manufacturing and sale of electromagnetic brakes for wind power turbines would have qualified as taxonomy aligned revenue absent such insufficiencies relevant to certain process steps. We are committed to improving our processes and reporting systems with a view to enable us to report taxonomy aligned revenue.* (p.53 Annual report).

Tabel 9. Taxonomy regulation alignment in percentage van de omzet.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
Eligibility	19	76%	19	76%	18	72%	56	75%
<5% eligibility	17	68%	11	44%	9	36%	37	49%
>5%, <50% eligibility	1	4%	4	20%	2	8%	7	9%
>50%, <90% eligibility	1	4%	1	4%	1	4%	3	4%
> 90% eligibility	0	0%	3	12%	6	24%	9	12%
Alignment	19	76%	19	76%	16	64%	54	72%
<5% alignment	18	72%	15	60%	12	48%	45	60%
>5%, <50% alignment	1	4%	3	12%	3	12%	7	9%
>50%, <90% alignment	0	0%	0	0%	1	4%	1	1%
> 90% alignment	0	0%	1	4%	0	0%	1	1%
Green asset ratio								
Eligibility portfolio	4	16%	3	12%	2	8%	9	12%
Geen informatie	3	12%	3	12%	5	20%	11	15%
Valt niet onder Taxonomy Regulation*	0	0%	2	8%	9	36%	11	15%

*Er zijn X ondernemingen met minder dan 500 werknemers en die daarom niet onder de NFRD vallen. Y ondernemingen met minder dan 500 medewerkers hebben vrijwillig de Taxonomy Regulation toegepast.

Opvallend is dat 49% van de ondernemingen een eligibility van minder dan 5% van de omzet rapporteert, met daarin een hoog percentage AEX-ondernemingen (68%). Hierbij is het soms onduidelijk of zij nog niet alles gemeenten hebben of dat de activiteiten van de bedrijfstak nog niet opgenomen zijn in de Taxonomy. Verder valt 15% van de ondernemingen in de indexen niet onder de NFRD en daarmee ook (nog) niet onder de Taxonomy Regulation.

Voor de green asset ratio die financiële instellingen rapporteren, zijn zij afhankelijk van de informatie die door de ondernemingen in hun portefeuille wordt gerapporteerd. Zij merken in hun bestuursverslag op dat de portefeuilles bestaan uit ondernemingen die zowel onder de NFRD vallen als ondernemingen die daar niet onder vallen, bijvoorbeeld ondernemingen uit het buitenland of mkb-ondernemingen. We zien dat er in deze sector veel toelichting wordt gegeven op de Taxonomy Regulation-informatie, en dat ook in de overzichten veel aanvullende data worden gegeven. Dit heeft zeker een toegevoegde waarde, maar maakt de onderlinge vergelijkbaarheid moeilijker.

3.7. Assurance bij duurzaamheidsinformatie

De toekomstige CSRD stelt ook assurance gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid verplicht bij de duurzaamheidsinformatie. Tabel 10 laat zien dat 69% van de ondernemingen een assurance-opdracht heeft bij duurzaamheidsinformatie, die bij 33% van de ondernemingen is gericht op het verkrijgen van een rede-

lijke mate van zekerheid, bij 33% van de ondernemingen op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid en bij 3% van de ondernemingen op een mix van een beperkte mate van zekerheid en redelijke mate van zekerheid.

Er is een groot verschil tussen de ondernemingen opgenomen in de indexen. Bij de AEX-ondernemingen laat 92% een assurance-opdracht uitvoeren, bij de AMX-ondernemingen 84% en bij de AScX-ondernemingen 32%. Er moet worden opgemerkt dat 40% van de ondernemingen uit de AScX nog niet onder de NFRD valt en dus nog tot 2025 de tijd heeft om zich voor te bereiden op een assurance-opdracht. Met betrekking tot assurance is er een flinke stijging ten opzichte van verslagjaar 2021, toen 45% van de ondernemingen een assurance-opdracht uit liet voeren (Kamp-Roelands 2021). Dit bestond uit 68% van de AEX-ondernemingen, 42% van de AEX-ondernemingen en 24% van de AScX-ondernemingen. In alle indexen is er dus een stijging waar te nemen. Ook is het aantal ondernemingen dat om het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid vraagt gestegen van 5 ondernemingen naar 25 ondernemingen.

4. Slotbeschouwingen

De onderzoeksresultaten laten zien dat ondernemingen zich aan het voorbereiden zijn op de implementatie van de CSRD. De transparantie over klimaat is ten opzichte van 2021 flink toegenomen. Vooral de AScX-ondernemingen

Tabel 10. Assurance bij duurzaamheidsinformatie.

	AEX (n = 25)	AEX	AMX (n = 25)	AMX	AScX (n = 25)	AScX	Totaal (n = 75)	Totaal
Reasonable	15	60%	9	36%	1	4%	25	33%
Limited	8	32%	10	40%	7	28%	25	33%
Mix	0	0%	2	8%	0	0%	2	3%
Niet	2	8%	4	16%	17	68%	23	31%
Totaal	25	100%	25	100%	25	100%	75	100%

zijn meer transparant geworden. We zien meer informatie over klimaat in de strategie en klimaat krijgt ook een duidelijkere plaats in de algemene risicoparagraaf en in de remuneratie. Ook is er meer informatie over CO₂-prestaties. AEX- en AMX-ondernemingen hebben een start gemaakt om transparanter te zijn over de mogelijke financiële impact van klimaat, gekoppeld aan de risico- en kansanalyse. De ASX-ondernemingen zijn hierover nog niet transparant. Bij alle indexen moet de informatie met betrekking tot de concrete investering in klimaatacties nog worden verbeterd. Slechts 20% van de ondernemingen noemt een investeringsbedrag en dan is het nog onduidelijk of dit alle investeringen zijn, omdat slechts 3% van de ondernemingen naar de jaarrekening verwijst. Ook de verwijzing door 19% van de ondernemingen naar de Taxonomy capex geeft slechts beperkt weer wat nu echt geïnvesteerd is, omdat dit zich voorlopig richt op de meest relevante activiteiten voor de klimaattransitie en adaptie.

Bij de jaarrekeningcontrole wordt klimaat regelmatig genoemd in de accountantsverklaring, maar slechts bij enkele ondernemingen leidt dit tot een key audit matter.

Klimaat biedt ook kansen, maar slechts een beperkt aantal ondernemingen noemt de mogelijke impact op de omzet. Opvallend zijn ook de lage scores van de omzet die Taxonomy eligible is, en voor de ondernemingen die wel over eligibility rapporteren, de lage scores van Taxonomy

alignment. Er moeten dus nog veel acties op klimaatgebied worden genomen. Ook rapporteren ondernemingen vrijwel niet over de relatie met de concrete ontwikkeling in de prestaties. Ondernemingen zijn weliswaar transparant over de CO₂-uitstoot en de energieconsumptie, maar de ontwikkeling van deze prestaties wordt beperkt geanalyseerd ten opzichte van de doelstelling of ten opzichte van de omzetontwikkeling. Daardoor is er beperkt inzicht in het loskoppelen van economische groei en klimaatimpact. Door beter te rapporteren over de werkelijke financiële impact van klimaat, zowel via investeringen, operationele kosten als mogelijke 'groene' omzetstijging, wordt een beter inzicht gegeven in hoe de onderneming concreet inzet op de transitie met betrekking tot klimaatverandering en wordt 'greenwashing' van mooie plannen zonder voldoende onderbouwing voorkomen. De aanbevelingen uit het vorige onderzoek (Kamp-Roelands and Looijenga 2022) blijven nog steeds van toepassing, maar daarnaast moeten ondernemingen meer aandacht gaan besteden aan de transparantie over de financiële impact van klimaat.

Een beperking van dit onderzoek is dat uitsluitend naar de informatie in bestuursverslagen is gekeken. Er zijn nog enkele ondernemingen die ervoor kiezen om meer gedetailleerde informatie in andere verslagen op te nemen. Desondanks zien we een toename in de beschikbare informatie over klimaat in het bestuursverslag zelf.

■ **Prof. dr. A.E.M. Kamp-Roelands RA – Nancy** is bijzonder hoogleraar niet-financiële informatie, geïntegreerde verslaggeving en assurance bij de Rijksuniversiteit Groningen en was als pionier betrokken bij diverse internationale initiatieven op dit vakgebied.

■ **Prof. dr. K.E.H. Maas – Karen** is bijzonder hoogleraar Accounting & duurzaamheid, vakgroep Accounting en Finance, Open Universiteit, Heerlen en Impact Centre Erasmus, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Dankwoord

Met dank aan Chantal de Graaf (RuG), Caya Krol (RuG) en Jasper Oosting (EUR) voor hun bijdrage aan de analyse van de verslagen en het samenstellen van de tabellen.

Noten

1. Organisatie van openbaar belang, zoals beursfondsen, banken en verzekeringsmaatschappijen.
2. Duurzame economische activiteiten dienen te voldoen aan drie cumulatieve voorwaarden:
 - aanzienlijk bijdragen aan ten minste één van de zes milieudoelstellingen die gedefinieerd zijn in de Taxonomie en verder zijn uitgewerkt als *Technical Screening Criteria* (TSC) en wettelijk zijn verankerd via gedelegeerde wetgeving (EC, 2021a); en
 - *do No Significant Harm* (DNSH), ofwel geen schade aanbrengen aan de overige vijf milieudoelstellingen zoals omschreven in de TSC; en
 - voldoen aan minimale maatschappelijke en ethische gedragscodes (*social safeguards*).
3. Europese (accounting)definitie van een grote onderneming: 2 jaar op rij 2 van de drie ondergrenzen, zijnde 250 werknemers, meer dan 20 miljoen euro balanstotaal of meer dan 40 miljoen euro omzet.
4. Niet-Europese ondernemingen met een aanzienlijk aandeel op de Europese markt (netto-omzet groter of gelijk aan € 150 miljoen geconsolideerd in de Europese Unie en ten minste een dochteronderneming die groot of beursgenoteerd is of een branche met een omzet van € 40 miljoen of meer. Zij moeten een duurzaamheidsverslag opstellen op het geconsolideerde niveau van de moeder.
5. Met ingang van 1 januari 2025 (verslagjaar 2024) voor ondernemingen die onder de NFRD vallen en met ingang van 1 januari 2026 (verslagjaar 2025) voor grote ondernemingen en kleine en middelgrote beursgenoteerde ondernemingen.
6. Zie ook het persbericht https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_23_4043

Literatuur

- Abhayawansa S, Adams C (2022) Towards a conceptual framework for non-financial reporting inclusive of pandemic and climate risk reporting. *Meditari Accountancy Research* 30(3): 710–738. <https://durham-repository.worktribe.com/preview/1274331/33146.pdf>
- Bauckloh T, Klein C, Pioch T, Schiemann F (2023) Under pressure? The link between mandatory climate reporting and firms' carbon performance. *Organization & Environment* 36(1): 126–149. <https://doi.org/10.1177/10860266221083340>
- CDSB [Climate Disclosure Standards Board] (2020) The state of EU environmental disclosure in 2020. [available at] <https://dev-cdsb.pantheon.site.io/nfrd2020>
- Coen D, Herman K, Pegram T (2022) Are corporate climate efforts genuine? An empirical analysis of the climate 'talk-walk' hypothesis. *Business Strategy and the Environment* 31(7): 3040–3059. <https://doi.org/10.1002/bse.3063>
- De Waard D, Marra T, Kranenburg S (2019) Transparant over Klimaatimpact. University of Groningen, Groningen. <https://www.rug.nl/feb/news/2019/transparant-over-klimaatimpact.pdf>
- Ding D, Liu B, Chang M (2023) Carbon Emissions and TCFD Aligned Climate-Related Information Disclosures. *Journal of Business Ethics* 182(4): 967–1001. https://www.zbw.eu/econis-archiv/bitstream/11159/513788/1/EBP081701950_0.pdf
- EFRAG [European Financial Reporting Advisory Group] (2020) Project Task Force on climate-related reporting. How to improve climate-related reporting. <https://www.efrag.org/Lab1?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- EFRAG [European Financial Reporting Advisory Group] (2022) Sustainability Standards-interim draft. <https://www.efrag.org/Activities/2105191406363055/Sustainability-reporting-standards-interim-draft>
- Eumedion (2023) Focusletter 2023. [downloaded on 28/08/2023 via:] <https://en.eumedion.nl/clientdata/217/media/clientimages/Focus-Letter-2023.pdf?v=221013091604>
- European Commission [EC] (2019) Guidelines on reporting climate-related information. European Commission (Brussel). https://ec.europa.eu/finance/docs/policy/190618-climate-related-information-reporting-guidelines_en.pdf
- European Commission [EC] (2022) Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. Official Journal of the European Union 322(15). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
- Europese Commissie [EC] (2018) Duurzame financiering: actieplan van de Commissie voor een groenere en schonere economie. EU (Brussel) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/nl/IP_18_1404
- Europees Parlement en de Raad (2019) Verordening (EU) 2019/2088 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende informatievervalsing over duurzaamheid in de financiële dienstensector. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=CELEX:32019R2088>
- Europees Parlement en de Raad (2020) Verordening (EU) 2020/852 van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2020 betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen en tot wijziging van Verordening (EU) 2019/2088. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020R0852>
- European Parliament and the Council (2014) Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups. EU (Brussel). https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en
- EY (2021) Global Climate Risk Disclosure Barometer 2021. https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_gl/topics/assurance/ey-if-the-climate-disclosures-are-improving-why-isnt-decarbonization-accelerating.pdf
- FSB-TCFD [Financial Stability Board-Task Force for Climate Related Financial Disclosures] (2017) Recommendations of the Task Force on Climate-Related Financial Disclosures. FSB (Basel). <https://www.fsb-tcfd.org/wp-content/uploads/2017/06/FINAL-2017-TCFD-Report-11052018.pdf>
- FSB-TCFD [Financial Stability Board-Task Force for Climate Related Financial Disclosures] (2020) Task force on Climate-related financial disclosures - status report 2020. <https://www.fsb-tcfd.org/publications/>
- GRI [Global Reporting Initiative] (2016) Standard 305 Emissions <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/>
- GRI [Global Reporting Initiative] (2021) Consolidated Set of the GRI Standards 2021. GRI (Amsterdam). <https://www.globalreporting.org/standards/download-the-standards/>
- IFRS [International Financial Reporting Standards Foundation] (2021) Proposed Targeted Amendments to the IFRS Foundation Constitution to Accommodate an International Sustainability Standards Board to Set IFRS Sustainability Standards. <https://www.ifrs.org/projects/completed-projects/2021/sustainability-reporting/#published-documents>
- IPCC [Intergovernmental Panel on Climate Change] (2022) Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Pörtner H-O, Roberts DC, Tignor M, Poloczanska ES, Mintenbeck K, Alegría A, Craig M, Langsdorf S, Löschke S, Möller V, Okem A, Rama B (Eds)]. Cambridge University Press. In Press. <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-ii/>
- ISSB [International Sustainability Standards Board] (2022) IFRS S2 Climate-related Disclosures. <https://www.ifrs.org/projects/work-plan/climate-related-disclosures/#published-documents>
- Kamp-Roelands N (2022) Assurance bij duurzaamheidsinformatie, wat is de status bij Nederlandse beursfondsen? Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 96(3/4): 89–100. <https://doi.org/10.5117/mab.96.83110>
- Kamp-Roelands N, Looijenga M (2019) Practice what you preach: De verankering van lange termijn waardecreatie in de bestuurdersbeloning. Jaarboek Corporate Governance 2019–2020. Kluwer (Deventer).

- Kamp-Roelands N, Looijenga M (2022) Klimaatgerelateerde informatie in het bestuursverslag. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 96(11/12): 377–391. <https://doi.org/10.5117/mab.96.94532>
- Kamp-Roelands N, Looijenga M, Orij R (2020) Rapporteren over impact. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 95(11/12): 421–436. <https://doi.org/10.5117/mab.95.74218>
- Kamp-Roelands N, Van den Ende H, Jong MD (2019) Klimaatgerelateerde informatie in het jaarverslag. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 93(11/12): 377–389. <https://doi.org/10.5117/mab.93.46442>
- KPMG (2020) The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/11/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html>
- Lombardi R, Schimperia F, Paoloni P, Galeotti M (2021) The climate-related information in the changing EU directive on non-financial reporting and disclosure: First evidence by Italian large companies. Journal of Applied Accounting Research 23(1): 250–273. <https://doi.org/10.1108/JAAR-04-2021-0117>
- Maas K, Sampers P (2020) The expected impacts of regulating non-financial reporting. Maandblad Voor Accountancy en Bedrijfseconomie 94(7/8): 265–274. <https://doi.org/10.5117/mab.94.55973>
- Milieudefensie (2022) Onderzoek naar de klimaatplannen van 29 grote vervuilers. <https://milieudefensie.nl/actueel/onderzoek-naar-de-klimaatplannen-van-29-grote-vervuilers>
- Milieudefensie-New Climate Institute (2022) Evaluating corporate target-setting in the Netherlands, an assessment of the climate action plans of 29 Dutch companies and financial institutions, 240 pp. <https://newclimate.org/resources/publications/evaluating-corporate-target-setting-in-the-netherlands>
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (2017) Besluit van 14 maart 2017, houdende regels ter uitvoering van richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen (PbEU 2014, L 330) (Besluit bekendmaking niet-financiële informatie), Staatsblad 2017, 100. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0039355/2017-03-24>
- Orij R, Breijer R, Erkens M (2022) Veel soorten rapporten met niet-financiële informatie – door de bomen het bos weer zien? Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 96(11/12): 367–377. <https://doi.org/10.5117/mab.96.94273>
- Wedari LK, Jubb C, Moradi-Motlagh A (2021) Corporate climate-related voluntary disclosures: Does potential greenwash exist among Australian high emitters reports? Business Strategy and the Environment, 30(8): 3721–3739. <https://doi.org/10.1002/bse.2836>
- Van der Tas L, Aggarwal Y, Maksimovic D (2022) Climate Change in Annual Financial Statements of Dutch Listed Entities. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie 96(11/12): 391–404. <https://doi.org/10.5117/mab.96.94820>
- World Business Council for Sustainable Development and World Resource Institute (2001) GreenHouseGas Protocol. <https://ghgprotocol.org/about-wri-wbcsd>

Bijlage 1: Tabel ondernemingen ingedeeld naar AEX, AMX en AScX

Tabel A1. Tabel ondernemingen ingedeeld naar AEX, AMX en AScX.

AEX	AMX	AscX
Adyen NV	Aalberts NV	Accsys
Aegon	ABN AMRO Bank NV	ACOMO
Ahold Delhaize	Air France-KLM	Avantium
Akzo Nobel	Alfen NV	Azerion
ArcelorMittal	AMG	B&S Group SA
ASMI	Aperam	BAM
ASML	Arcadis	Brunel
BESI	ASR Nederland	CM.COM
DSM	Basic-fit	Ebusco Holding
EXOR NV	Corbion	FASTNED
Heineken	CTP	ForFarmers
IMCD	Eurocommercial Properties NV	Heijmans
ING	Fagron	Kendrion
KPN	Flow traders	MAJOREL GROUP LUX
NN Group	Fugro	Nedap N.V.
Philips Koninklijke	Galapagos	NSI
PROSUS	Inpost	Ordina
Randstad NV	JDE Peet's	Pharming
RELX	Just eat takeaway	Sif holding
SHELL PLC	OCI	Sligro
Signify NV	PostNL	TomTom
UMG	SBM Offshore	Van Lanschot Kempen
Unibail-Rodamco-Westfield	TKH	Vastned
UNILEVER PLC	Vopak	Vivoryon therapeutics NV
Wolters Kluwer	WDP	Wereldhave